

Iwona Dudzik, Stanisław Hanejko

Znaczenie świętych miejsc w życiu młodzieży na przykładzie ważniejszych ośrodków pielgrzymkowych na Podkarpaciu w świecie wyników badań ankietowych

Ekonomiczne Problemy Usług nr 65, 127-138

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

IWONA DUDZIK

STANISŁAW HANEJKO

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu

**ZNACZENIE ŚWIĘTYCH MIEJSC W ŻYCIU MŁODZIEŻY NA PRZYKŁADZIE
WAŻNIEJSZYCH OŚRODKÓW PIELGRZYMKOWYCH NA PODKARPACIU
W ŚWIELE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH**

*Prawdziwym skarbem pielgrzyma jest spotkany na drodze człowiek
– człowiek, który mu wskaże drogę i poda pomocne ramię, choćby na chwilę.
Człowiek ten będzie Aniołem Zwiastowania – będzie łaską, szczęściem,
drogowskazem, zachwytem, ciszą i wiarą, że nikt nie jest samotną wyspą.
Człowiek Zwiastowania jest zapowiedzią prawdziwego bogactwa*

Ks. J. Tischner, *Księżeczka Pielgrzyma*

Wstęp

„Turystyka pielgrzymkowa jest jedną z ważniejszych dziedzin turystyki, której głównym celem jest odwiedzanie i wędrowanie do miejsc kultu religijnego”¹. W ostatnich latach zaobserwować możemy dynamiczny rozwój ruchu turystycznego, który oparty jest właśnie na pielgrzymowaniu do sanktuariów rozproszonych po licznych krańcach województw. Ich łączna liczba na terenie naszego kraju sięga prawie 500 (tabela 5). Ten intensywny rozwój nasilił się znacznie w 2000 roku, kiedy obchodzono milenijny rok chrześcijaństwa. Coraz częściej obserwuje się zainteresowanie turystów nie tylko dużymi, atrakcyjnymi walorami turystycznymi, ale również obiektami sakralnymi.

Miejscowości Podkarpacia, ich lokalne atrakcje, ale i sanktuaria, nabierają dużego znaczenia i przyczyniają się do rozkwitu krajowego oraz międzynarodowe-

¹ A. Panasiuk, *Koncepcja produktu turystyki pielgrzymkowej*, w: *Turystyka religijna*, red. Z. Kropiewski, A. Panasiuk, Szczecin 2010, s. 369.

go ruchu turystycznego. W świętych miejscach szczególną rolę odgrywają odpusty i uroczystości religijne, które stają się nieodłącznym elementem promocji danego regionu. Wschodnie tereny województwa podkarpackiego od stuleci były związane z obrzędami religijnymi i wędrówkami pątników. Obecnie owa tradycja została podtrzymana i w dalszym ciągu sanktuaria podkarpackie są licznie odwiedzane zarówno przez turystów indywidualnych, jak i przez grupy pielgrzymkowe. W województwie podkarpackim umożliwia się potencjalnym turystom poznanie dziedzictwa kulturowego i religijnego wybranych obiektów.

Celem opracowania jest przybliżenie ważniejszych ośrodków pielgrzymkowych Podkarpacia, jak również ukazanie, jakie znaczenie mają one w życiu młodzieży.

1. Ważniejsze ośrodki pielgrzymkowe na Podkarpaciu

Kalwaria Pałacowska – Jerozolima Wschodu

Jednym z ważniejszych ośrodków kultu maryjnego na Podkarpaciu jest sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Bożej Kalwaryjskiej². Topografia Kalwarii Pałacowskiej charakteryzuje się dużym podobieństwem do krajobrazu Jerozolimy, w związku z czym nazywana jest Jerozolimą Wschodu. Od strony wschodniej rozciąga się bowiem pasmo gór o nazwie Ubocz. Na północy widoczne jest pasmo gór zwane Górą Oliwną i Kopystańską. Od strony zachodniej położone są wyższe partie gór, zaś na południu widoczne są Karpaty. Kalwaryjski klasztor znajduje się na szczycie góry o wysokości 465 m n.p.m. Dwa duże wzniesienia przecięte są doliną, która obrazuje Dolinę Jozafata. Płyynie w niej rzeka Wiar, będąca odzwierciedleniem biblijnej rzeki Cedron. Na obszarze tych gór, z których jedna przedstawia Golgotę, a druga Górę Oliwną, postawione zostały kaplice³. Dzięki staraniom o. Innocentego Nycza wykonano polichromię kościoła w stylu barokowym⁴, a sam kościół zbudowany został na planie krzyża⁵. „Jednak największym skarbem sanktuarium kalwaryjskiego jest cudami słynący wizerunek Matki Bożej ‘Słuchającej’”. Pierwotnie znajdował się on w kościele franciszkanów w Kamieńcu Podolskim. Modlili się

² M. Gosztyła, M. Proksa, *Klasztory i zgromadzenia zakonne w Archidiecezji Przemyskiej*, Przemyśl 2000, s. 68.

³ M. Gosztyła, J. Szpyt, *Sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Bożej w Kalwarii Pałacowskiej*, Kalwaria Pałacowska 1999, s. 7.

⁴ Por. Tablica *Historia kościoła i klasztoru w Kalwarii Pałacowskiej* znajdująca się w podcieniach kościoła.

⁵ O.E. Stasiukiewicz OFMCony, *Sanktuarium Męki Pańskiej i Matki Bożej w Kalwarii Pałacowskiej*, Kalwaria Pałacowska 1995, s. 16.

przed nim m.in. hetmani Stanisław Żółkiewski i Stefan Czarniecki, książę Jarema Wiśniowiecki oraz królowie Jan Kazimierz i Jan III Sobieski”⁶.

Do sanktuarium najliczniej przybywają pielgrzymi na święto Matki Boskiej Zielnej (uroczystości trwają od 11 do 15 sierpnia) oraz na święto Matki Boskiej Siewnej (8 września). We mszy św. uczestniczy wówczas ok. 50 tys. osób. W Wielkim Tygodniu odprawia się uroczyste drogę krzyżową, połączoną z inscenizacjami. Należy podkreślić, że spora grupa pielgrzymów przybywa z Ukrainy (ok. 600 osób). Jednak zdecydowanie więcej wiernych przybywało ze wschodu przed odebraniem Rzeczypospolitej Polskiej wschodnich terenów.

Leżajsk

„Na północnym krańcu Leżajska znajduje się zespół klasztorny oo. Bernardynów będący niezwykle cennym zabytkiem architektury i szczególnym obiektem kultu religijnego”⁷. Początki sanktuarium maryjnego sięgają drugiej połowy XVI wieku, kiedy to na polanie w lasach leżajskich, po raz pierwszy objawiła się Matka Boża⁸. Kościół poświęcony został Najświętszej Maryi Pannie. Pielgrzymi przybywają do świątyni, wierząc, że otrzymają tam uzdrowienie i pociechę w utrapieniach⁹. Jeśli chodzi o wyposażenie obiektu, na szczególną uwagę zasługują niezwykle cenne organy, zaliczane do największych w Europie. W Kaplicy Matki Bożej Leżajskiej znajduje się obraz przedstawiający Madonnę z Dzieciątkiem na lewym ręku. Złote korony ufundowane przez Józefa Potockiego przetrwały zaledwie pięć lat, bowiem w 1757 roku zostały skradzione. Obecne korony poświęcił Jan Paweł II podczas swojej drugiej pielgrzymki do Polski w roku 1983. Koronacji cudownego obrazu dokonał w 1984 roku prymas Polski kard. Józef Glemp¹⁰.

W Leżajsku kilka razy do roku pojawiają się rzesze pielgrzymów pragnących złożyć cześć Matce Bożej Pocieszenia. Obecnie większość pielgrzymów przybywa z południowo-wschodniej Polski. Odpusty w leżajskim sanktuarium odbywają się kilka razy w roku, jednak wierni najliczniej przybywają na odpust Wniebowzięcia NMP, czyli 15 sierpnia¹¹.

Obok Kalwarii Pałacowskiej oraz Leżajska warto wspomnieć jeszcze o Jodłówce i Dukli, bowiem na opis wszystkim miejsc pielgrzymkowych na Podkarpaciu w niniejszym opracowaniu nie ma miejsca. Jodłówka jest godna odwiedzin przede

⁶ O.D. Synowiec Franciszkanin, *Na drózkach Kalwarii Pałacowskiej*, Kalwaria Pałacowska 1983, s. 9.

⁷ S. Kłos, *Osobliwości Podkarpacia, przewodnik krajoznawczy po najciekawszych, znanych i nieznanach miejscach i obiektach województwa podkarpackiego, leksykon*, Rzeszów 2002, s. 66.

⁸ Z. Larendowicz, *Kult Matki Bożej Pocieszenia w bazylice OO. Bernardynów w Leżajsku*, Warszawa 1985, s. 13.

⁹ Z. Larendowicz, *Kult...*, op.cit., 16.

¹⁰ Ibidem, s. 26.

¹¹ *Miejsca święte w Polsce łaskami i cudami słynące. Sanktuaria i miejsca kultu Matki Bożej Pocieszenia*, Warszawa 2007, s. 164.

wszystkim ze względu na znajdujące się tam sanktuarium. W ołtarzu głównym kościoła znajduje się słynący łaskami obraz Matki Bożej Pocieszenia trzymającej na lewym ramieniu Dzieciątko Jezus. Dziecię w lewej ręce trzyma „Ewangelię”, prawą zaś błogosławi¹². „Większość źródeł podaje, że wizerunek ten jest kopią obrazu Matki Boskiej z Sokala (Ukraina). Inną wersję podał pierwszy proboszcz Jodłówki, ks. Aleksander Pawłowski. Twierdził on, iż obraz pochodzi z zamku Herburtów w Dobromilu na Ukrainie i przywędrował tu w czasie wojen kozackich i tatarskich wraz z żołnierzami Rzeczypospolitej”¹³. Kilkanaście lat temu do Jodłówki pielgrzymowano głównie w czasie uroczystości odpustowych¹⁴.

„Dukla stała się głównym sanktuarium św. Jana. W kaplicy kościoła dukielskiego znalazła pomieszczenie trumna z jego relikwiami, przechowywanymi przez kilka wieków w lwowskim kościele oo. Bernardynów. W 1946 roku przewieziono je do kościoła w Rzeszowie, skąd w 1974 roku trafiły do Dukli”¹⁵. Oprócz głównego kościoła i klasztoru oo. Bernardynów, kilka kilometrów od Dukli, na górze Zaśpít, w miejscu nazywanym „Puszczą”, znajduje się drugi murowany kościółek. Mieści się tam legendarna pustelnia św. Jana¹⁶. W ostatnim czasie Dukla stała się miejscem pielgrzymek. Ojciec św. Jan Paweł II osobiście kanonizował dukielskiego rodaka 10 czerwca 1997 roku.

2. Różne wymiary pielgrzymek

Polacy znani są z organizowania różnych form pielgrzymek: pieszych, autokarowych, rowerowych itp. Coraz częściej i liczniej wyjeżdżają, by odwiedzać sanktuaria Europy oraz całego świata. Można więc stwierdzić, iż „bycie w drodze” jest niejako wpisane w egzystencję Polaków. Dni pielgrzymowania są szczególnym czasem wspólnoty braterskiej ożywionej miłością, wzajemnym zrozumieniem oraz szacunkiem dla każdego z uczestników pielgrzymki.

Ogółem w pielgrzymkach na świecie uczestniczy ponad 220 mln osób rocznie, z tego 70% to chrześcijanie (ok. 150 mln), 20–30 mln to hinduiści, a ok. 40 mln to wyznawcy islamu, szintoizmu i innych religii. W Europie ok. 30 mln chrześcijan, głównie katolików, przeznaczają swoje urlopy na odbywanie pielgrzymek¹⁷.

¹² S. Hanejko, *Wpływ sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce na rozwój turystyki religijnej województwa podkarpackiego*, w: *Turystyka religijna*, op.cit. 480.

¹³ S. Hanejko, *Wpływ...*, op.cit., s. 480.

¹⁴ Por. Więcej informacji na temat Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Jodłówce oraz ruchu pielgrzymkowego znajduje się w artykule S. Hanejko, op.cit. s. 478–91.

¹⁵ H.E. Wyczawski, *Sanktuarium św. Jana z Dukli*, Warszawa 1994, s. 9.

¹⁶ Ibidem, s. 11.

¹⁷ *Echo pielgrzymowania. Biuletyn Diecezjalnego Biura Pielgrzymkowego Diecezji Tarnów*, red. ks. Cz. Konwent, Nr 1, Rok I, Styczeń 2002, s. 6–9.

Kultura religijna Podkarpacia jest szczególnym wyróżnikiem tego regionu, a mająca wielowiekową tradycję celebrowania świąt i uroczystości religijnych jest głęboko zakorzeniona wśród jego mieszkańców. Na ową kulturę składają się religie: rzymskokatolicka, grekokatolicka, prawosławna, protestancka (luteranie, kalwini, arianie) oraz żydowska¹⁸. Ponadto „województwo podkarpackie jest regionem tak emisji, jak i recepcji turystyki religijnej. Na Podkarpaciu występuje znaczna liczba sanktuariów i innych obiektów sakralnych, głównie rzymskokatolickich. Mieszkańcy tego regionu deklarują przywiązanie do tradycji i wartości chrześcijańskich, przy czym ponad 97% ludności to członkowie Kościoła rzymskokatolickiego. Uczestniczą oni w pielgrzymkach oraz innego typu podróżach religijnych – regionalnych, krajowych i zagranicznych”¹⁹. Są to osoby zarówno starsze, jak i młodsze, które podróżują w celach religijno-poznawczych, poszukując wyciszenia i kontaktu z Bogiem (tabela 4).

3. Metoda, materiał i cel badań

Badania pierwotne przeprowadzono metodą ankietową, a narzędziem badawczym był specjalnie sporządzony kwestionariusz ankiety. Dobór próby był nielosowy, celowy. Respondentami byli studenci studiów stacjonarnych kierunków: Turystyka i Rekreacja, Europeistyka oraz Pedagogika Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. Grupę badawczą stanowiły osoby w wieku od 20 do 23 lat, które w 62% wywodziły się ze środowiska wiejskiego, a w 38% ze środowiska miejskiego. Rozdano 204 ankiety. Zebrany materiał empiryczny został poddany weryfikacji. Ostatecznie analizie statystycznej poddano 189 ankiet. Badania były anonimowe, a przeprowadzono je w trakcie trwania semestru zimowego roku akademickiego 2010/2011. Należy podkreślić, że analizie poddano tylko część z zebranego materiału empirycznego.

Celem przeprowadzonych badań było udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie ośrodki pielgrzymkowe na Podkarpaciu odwiedzane są najczęściej przez młodzież?
2. Jakimi motywami kierowała się młodzież udająca się do miejsc kultu?
3. Jakie znaczenie mają święte miejsca w życiu młodzieży?

¹⁸ *Strategia rozwoju turystyki dla województwa podkarpackiego na lata 2007–2013*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., s. 50.

¹⁹ G. Dyrda, T. Maciąłek, *Postawy mieszkańców województwa podkarpackiego wobec różnych form turystyki religijnej w świetle wyników badań ankietowych*, w: *Turystyka religijna...*, op.cit., s. 204.

4. Wyniki przeprowadzonych badań

Na podstawie analizy wyników badań stwierdzono, że miejscem, do którego najchętniej pielgrzymuje młodzież, okazała się Kalwaria Paławska – takiej odpowiedzi udzieliło 45 badanych (22,7%). Jednak niewiele mniejszym zainteresowaniem cieszy się Leżajsk, gdyż wskazało na niego 39 osób (19,7%) oraz Jodłówka – 38 osób (19,2%). Na kolejnym miejscu znalazło się Miejsce Piastowe wskazane przez 23 osoby (11,6%), a za nim: Dukla z 16 wskazaniami (8,1%); Borek Stary wymieniony przez 12 osób (6,1%); Dębowiec – 10 osób (5,1%) oraz Stara Wieś – 8 osób (4%). Wśród badanych 7 osób (3,5%) wskazało inne miejsca, takie jak: Nowiny Chotyńskie, Tuligłowy, Gać, Wielkie Oczy, Chłopice, Haczów, Komańcza (tabela 1).

Tabela 1

Miejsca pielgrzymkowe na Podkarpaciu najczęściej odwiedzane przez młodzież

Studenci studiów stacjonarnych kierunków: Turystyka i Rekreacja, Europeistyka, Pedagogika PWSZ w Jarosławiu		N = 198	
Wyszczególnienie:		Liczba	(%)
Lp.	Osoby, które udzieliły odpowiedzi:	198	100
1.	Kalwaria Paławska	45	22,7
2.	Leżajsk	39	19,7
3.	Jodłówka	38	19,2
4.	Miejsce Piastowe	23	11,6
5.	Dukla	16	8,1
6.	Borek Stary	12	6,1
7.	Dębowiec	10	5,1
8.	Stara Wieś	8	4
9.	Inne, jakie?	7	3,5

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2

Motywy pielgrzymowania do miejsc kultu

Studenci studiów stacjonarnych kierunków: Turystyka i Rekreacja, Europeistyka, Pedagogika PWSZ w Jarosławiu		N = 198	
Wyszczególnienie:		Liczba	(%)
Lp.	Osoby, które udzieliły odpowiedzi:	198	100
1.	W celu odwiedzenia miejsc związanych z kultem maryjnym/świętych	88	44,4
2.	W celu zwiedzenia zabytków sakralnych wyznawanej religii	85	43
3.	W celu odnowy duchowej	16	8,1
4.	W celu poznania innych religii	5	2,5
5.	Inne, jakie?	4	2

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań wskazują, że głównym motywem pielgrzymowania do miejsc kultu jest chęć ich zwiedzenia i takiej odpowiedzi udzieliło 88 osób, tj. 44,4% ankietowanych. Wśród badanych 85 osób, tj. 43% odpowiedziało, że udaje się na pielgrzymkę, by zwiedzić zabytki sakralne wyznawanej religii, 16 osób (8,1%) idzie tam w celu odnowy duchowej, a 5 osób (2,5%) w celu poznania innych religii (tabela 2). Innych odpowiedzi udzieliły 4 osoby (2%), które wymieniły następujące motywy swojego pielgrzymowania: bycie animatorem grupy, członkostwo w scholi – diaKonia, intencje własne, modlitwa i spokój duchowy, wspólna modlitwa.

Tabela 3

Znaczenie miejsc świętych w życiu młodzieży

Studenci studiów stacjonarnych kierunków: Turystyka i Rekreacja, Europeistyka, Pedagogika PWSZ w Jarosławiu		N = 198	
Wyszczególnienie:		Liczba	(%)
Lp.	Osoby, które udzieliły odpowiedzi:	198	100
1.	Bliższe spotkanie z Bogiem, Maryją, świętymi	97	49
2.	Są szczególnie ważne ze względu na umacnianie wiary	83	42
3.	Służą wyciszeniu, kontemplacji	15	7,5
4.	Inne, jakie?	3	1,5

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższego zestawienia wynika, że miejsca święte przede wszystkim dają młodzieży możliwość bliższego obcowania z Bogiem, Maryją, świętymi – takiej odpowiedzi udzieliło 97 osób (49%). Znaczna część badanych uważa, że są to miejsca, które służą umacnianiu wiary – 83 osoby (42%). Natomiast 15 osób, tj. 7,5% udaje się do miejsc kultu religijnego w celu wyciszenia i kontemplacji (tabela 3). Po zakończeniu badań ankietowych, w celu uzyskania pełniejszego obrazu, przeprowadzono z młodzieżą wywiad, zadając jej następujące pytanie: „Jakie znaczenie mają dla Pana/i miejsca święte?”.

Poniżej przedstawiono najbardziej interesujące wypowiedzi studentów:

„Miejsca święte mają dla mnie znaczenie zasadnicze, bowiem zostałem wychowany w rodzinie katolickiej, gdzie wiara stoi na naczelnym miejscu. Poznanie miejsc kultu stanowi dla mnie wartość najwyższą. Chęć przeżywania z grupą znajomych lub szerszą zbiorowością pozwala zjednoczyć się nam katolikom w czasach, kiedy religia jest niemodna, szczególnie na zachodzie Polski oraz wśród osób młodych”.

„Miejsca święte w moim życiu odgrywają dużą rolę, ponieważ przebywając w nich, uświadamiam sobie i poznaję lepiej miłość bożą ku wszelkiemu stworzeniu. Dowiaduję się lepiej, jaka jest moja posługa na Ziemi, jaka jest wola boża względem mnie oraz jak mogę ją wypełnić, patrząc na osoby święte, tych, którzy pierwsi musieli przejść tę wędrówkę wypełniając swoje życiowe powołanie, aby dojść do Stałej Ojczyzny, jaką jest Niebo”.

„Są to miejsca, w których można się wyciszyć, zastanowić głębiej nad swoim życiem. Często można znaleźć odpowiedź na nurtujące nas pytania. Są to miejsca odnowy duchowej i głębokiej modlitwy oraz rozmowy z Bogiem”.

„W tych miejscach odnajduję spokój, czas, który mogę spędzić tylko z Bogiem, któremu mogę powierzyć swoje radości, a także smutki oraz prosić, aby umacniał mnie swoją miłością. Proszę Go o to, aby kierował moimi ścieżkami życia zgodnie z tym, co będzie dla mnie dobre”.

„Miejsca święte mają dla mnie bardzo duże znaczenie. Cudowną wodą z Jodłówki została uzdrowiona moja mama, pomimo ciężkiej choroby, dlatego co miesiąc jeździmy całą rodziną na mszę świętą i oddajemy Matce Boskiej hołd”.

„Są dla mnie ważne, wiążą się z wyznawaną przeze mnie wiarą. W Miejscu Piastowym w bardzo interesujący sposób co roku przedstawiane jest Misterium Męki Pańskiej. Jest ono bardzo głębokie i uważam, że warto choć raz w życiu coś takiego przeżyć”.

„Człowiek może się wyciszyć, poczuć taką szczególną ciszę w środku. Można się pomodlić za siebie, osoby bliskie sercu, zmarłych z rodzin. Tak, jak w moim przypadku – jadę i modlę się za moją nieżyjącą mamę, której bardzo mi brakuje i dlatego w każdej modlitwie myślę o niej. Kocham takie miejsca, jestem osobą wesołą i roześmianą i jednocześnie mocno wierzę w Boga, często się modlę i nie zamierzam tego pod żadnym względem zmienić”.

„Miejsca święte mają dla mnie bardzo duże znaczenie, dlatego że są w nich czczone osoby święte, które pomagają ludziom w drodze do Boga, a także wysłuchują naszych prośb”.

„Są to miejsca, do których pielgrzymując, odnowiłam się w duchu, umocniłam. Mimo zmęczenia jest to dla mnie coś pięknego i wyjątkowego. Dzięki takim pielgrzymkom poznaję zabytki kultury chrześcijańskiej i spędzam czas z ludźmi, od których można się wiele nauczyć”.

„Są częścią religii, którą wyznaję; skrywają w sobie pewną tajemnicę, a jednocześnie są magnesem – przyciągają i stale zachwycają pątników. Są to miejsca, gdzie mogę szczególnie poczuć obecność Boga”.

Podsumowanie

1. Najliczniejszą grupę młodzieży przyciągają największe, a zarazem najstarsze miejsca pielgrzymkowe na Podkarpaciu, takie jak: Kalwaria Pałacowska, Leżajsk, Jodłówka, Miejsce Piastowe.
2. Głównym motywem pielgrzymowania do miejsc kultu okazała się chęć zwiedzenia tych miejsc, poznania zabytków sakralnych wyznawanej religii oraz doświadczenia duchowej odnowy.
3. Dla młodzieży miejsca święte mają przede wszystkim znaczenie ze względu na możliwość bliższego spotkania z Bogiem, Maryją, świętymi, służą umacnianiu wiary, sprzyjając wyciszeniu i kontemplacji.
4. Pielgrzymowanie stanowi też kontynuowanie tradycji, a spotkania w miejscach świętych to element wspólnej modlitwy, sposób wyznawania i przeżywania wiary, poczucie więzi wyznawców tej samej religii.
5. Ważnym motywem podejmowania i kultywowania pielgrzymek są osobiste doświadczenia życiowe wyznawców danej religii, wymodlone i otrzymane i łaski, które nie tylko umacniają wiarę, ale przede wszystkim zaświadczały o mocy Boga, Maryi i świętych oraz ich niezwyklej pomocy udzielanej ludziom tu na ziemi.
6. Miejsca święte, cudowne obrazy, niezwykle uroczystości i tłumy wiernych dają poczucie zbliżenia świata ziemskiego z pozaziemskim i tworzą niezwykle duchowy klimat sprzyjający doświadczeniu bliskości Boga, wewnętrznym przeżyciom oraz budowaniu własnej osobowości.

Tabela 4

Segment turystyki pielgrzymkowej województwa podkarpackiego

Segment turystyki pielgrzymkowej	
Wyszczególnienie	
Kryteria geograficzne, demograficzne	1. Wiek: dzieci i młodzież, osoby starsze 2. Płeć: wszyscy 3. Zamożność: średnia krajowa i wyżej 4. Geografia: cały świat
Styl życia, osobowość, preferencje	1. Osoby zmęczone życiem, szukające ukojenia dla duszy, religijne, zainteresowane obiektami sakralnymi 2. Pobyty: 7–14-dniowe 3. Turystyka: całoroczna
Motywy	1. Chęć wyciszenia się, wejrzenia w siebie 2. Kontakt z naturą 3. Spotkania z ludźmi mających podobne problemy 4. Odwiedzanie miejsc świętych (kościółów, kapliczek) 5. Uczestnictwo w imprezach o charakterze religijnym
Wykorzystywane walory	1. Dziedzictwo religijne obszaru 2. Obiekty sakralne 3. Inne obiekty zabytkowe

Źródło: *Strategia rozwoju turystyki dla województwa podkarpackiego na lata 2007–2013*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., s. 246.

Tabela 5

Polskie sanktuaria według archidiecezji

Polskie sanktuaria		Sanktuaria maryjne	Sanktuaria pańskie	Sanktuaria świętych
Wyszczególnienie				
1.	archidiecezja białostocka	5	1	3
2.	diecezja bielsko-żywiecka	4	-	1
3.	diecezja bydgoska	4	1	1
4.	archidiecezja częstochowska	12	1	-
5.	diecezja drohiczyńska	3	1	1
6.	diecezja elbląska	1	3	3
7.	diecezja ełcka	3	-	-
8.	diecezja gdańska	11	2	1
9.	diecezja gliwicka	5	-	-
10.	archidiecezja gnieźnieńska	8	-	-
11.	diecezja kaliska	9	2	3
12.	archidiecezja katowicka	6	1	3
13.	diecezja kielecka	8	1	1

Polskie sanktuaria		Sanktuaria maryjne	Sanktuaria pańskie	Sanktuaria świętych
Wyszczególnienie				
14.	diecezja koszalińsko-kołobrzaska	2	-	-
15.	archidiecezja krakowska	31	5	8
16.	diecezja legnicka	1	1	1
17.	archidiecezja lubelska	6	1	2
18.	diecezja łomżyńska	6	1	1
19.	diecezja łowicka	5	-	-
20.	archidiecezja łódzka	4	-	1
21.	archidiecezja warmińska	13	6	-
22.	diecezja opolska	9	-	5
23.	diecezja pelplińska	7	1	3
24.	diecezja płocka	5	-	-
25.	archidiecezja poznańska* ²⁰	25	6	5
26.	archidiecezja przemyska	19	2	3
27.	diecezja radomska	7	-	-
28.	diecezja rzeszowska	16	4	2
29.	diecezja sandomierska	7	2	2
30.	diecezja siedlecka	11	1	2
31.	diecezja sosnowiecka	6	2	2
32.	archidiecezja szczecińsko-kamieńska	6	3	-
33.	diecezja świdnicka	9	1	-
34.	diecezja tarnowska	13	-	3
35.	diecezja toruńska	16	1	3
36.	archidiecezja warszawska	9	2	1
37.	diecezja warszawsko-praska	12	-	1
38.	diecezja włocławska	6	-	1
39.	archidiecezja wrocławska	18	2	4
40.	diecezja zamojsko-lubaczowska	4	-	2
41.	diecezja zielonogórsko-gorzowska	3	1	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Polskie Sanktuaria*
<http://www.sanktuaria.info/swietych.html> (12.10.2010).

²⁰ Archidiecezja poznańska posiada 25 sanktuariów maryjnych, w tym 14 niekoronowanych.

* Należy także wspomnieć o sanktuariach unickich i prawosławnych, a wśród nich o: Sanktuarium Przemienienia Pańskiego na Świętej Górze Grabarce; Sanktuarium Unitów Podlaskich w Kostomłotach; Sanktuarium św. Onufrego w Jablecznej; Sanktuarium w Turkowicach oraz o sanktuariach narodowych: Sanktuarium Golgoty Wschodu w Będzinie-Syberce; Sanktuarium Narodowe i Parafia św. Andrzeja Boboli w Warszawie; Narodowe Sanktuarium Matki Bożej w Budslawiu.

**THE IMPORTANCE OF HOLY PLACES IN YOUNG PEOPLE'S LIVES
BASED ON THE EXAMPLE OF THE MAIN PILGRIMAGE CENTRES
IN PODKARPACIE IN THE LIGHT OF THE CONDUCTED REASERCH**

Summary

The article discusses the main pilgrimage centres in Podkarpacie such as: Kalwaria Paławska, Leżajsk, Jodłówka, Dukla. It stresses a very important role of church fairs and religious celebrations which are becoming an essential element of promoting a particular region. The author also emphasizes the fact that the eastern parts of Podkarpacie Province have been associated with religious ceremonies and pilgrimages for centuries. Nowadays this tradition is maintained and sanctuaries in Podkarpacie are still visited by many individual tourists and pilgrimage groups. Podkarpacie Province plays in this respect a significant role in promoting cultural and religious heritage of selected places among potential tourists. All ideas included in the article have been supported by the conducted research. The results show how important holy places are for young people.

Translated by Agnieszka Joniec